

Från illegalitet till illegalism

Richard Parry

Egendom är stöld. Egendom är frihet.

Pierre-Joseph Proudhon (1809-65)

Nästan alla illegalisterna som förknippades med Bonnotligan var födda i slutet av 1880-talet eller början av '90-talet, i ett samhälle fullständigt sönderslitet av klassklyftor. Framför allt var det kuvandet av Pariskommunen 1871 som hade befäst klimatet av ömsesidigt hat mellan arbetarna och bourgeoisien. Kommunen, ett minimalt försök till social demokrati av arbetare och småborgare, dränktes i blodet från trettiotusen människor av en armé som agerade på instruktioner från en härskarklass rasande över denna utmaning mot deras maktmonopol. Den blodiga repressionen mot Kommunen betecknade födelsen av den Tredje Republiken och fungerade som en ständig påminnelse för arbetarna om att de inte kunde vänta sig något annat från denna "nyordning" än den brutalaste repression.

Minnet av dessa tragiska händelser år 1871 kvarlämnade ett djupt klasshat, ett som franska anarkister identifierade sig med och som de hoppades kunna utnyttja. Med revolutionära organisationer laglösa och alla former av arbetarpolitisk aktivitet förbjuden tvingades anarkister och fackföreningsaktivister att operera på sätt som var underjordiska eller rätt av illegala. Då sådant sorts agerande blev normen fick anarkisterna en smak för illegalitet, som fanns kvar då Bonnotligan växte upp.

1870-talet var torftiga år för revolutionärer och det var först på 1880-talet som anarkismen verkligen kom igång. Amnestin som gavs åt deporterade Kommunarder år 1880 signalerade återkomsten av tusentals härdade revolutionärer från exil i Nya Kaledonien. En stark frisk kraft gavs den revolutionära rörelsen och "Paris darrade av spänning", enligt en polisobservatör. Inom ett par år fanns det uppskattningsvis fyrtio anarkistgrupper i Frankrike med tvåtusenfemhundra aktiva medlemmar, av dem kanske femhundra i Paris och i Bonnots stad Lyon. Inom ett decennium sålde den anarkistiska pressen över tiotusen tidningar i veckan. Anarkistgrupper tog namn som "Hat", "Dynamit", "Svärdet", "Ormen", "Batignolles Panter" och "La Ciotats Skräck" som en indikation på deras aggressiva inställning till bourgeoisiesamhället. Samtidigt gjordes anarkistisk teori mer godtagbar genom att föreslå "kommunen" som den praktiska grunden för organiserandet av det nya samhället, till skillnad från "kollektivet"; "behov" blev det nya kriteriet för distributionen av varor och tjänster, som skulle vara fritt för alla, oavsett det arbete varje person hade utfört; anarkokommunismen var född.

All anarkistisk aktivitet och propaganda var centrerad till klasskampen, vilken var särskilt bitter och våldsam fram till mitten av 1890-talet. En gruvarbetarstrejk i Montceau provocerade till brännandet och skövlandet av religiösa skolor och kapell. Många andra strejker medförde våldsamma sammandrabbningar med polis eller soldater och ledde emellanåt till upplopp och plundring. Den anarkistiska tron på våldsam direkt aktion, formulerad i politiken som "handlingen propaganda" (istället för ordets) avspeglade den synnerliga bitterheten i dessa strider. Handlingens propaganda översattes till aktion i tre former: insurrektion, mord och bombning. Den insurrektionära metoden, som hade visat sig vara något av ett fiasko i Spanien och Italien på 1870-talet, utprövades inte i Frankrike. Istället blev mord det huvudsakliga vapnet för hämnd på bourgeoisien och statens ledande figurer. Den första vågen av mord riktades mot politiska ledare över hela Europa: under de fem åren från 1878 var det mordförsök på den tyske kaisern, Spaniens och Italiens kungar och den franske premiärministern. Den ryska tsarens, Alexander II:s död, genomförd av "Folkets Vilja", var dock den enda framgångsrika revolutionära avrättningen av en härskande monark.

Det var en lucka på tio år tills nästa omgång attentat mot statsöverhuvuden; 1894 höggs den franske premiärministern ihjäl och det kommande årtiondet såg de spektakulära frånfällena av en spansk premiärminister, en italiensk kung, en österrikisk kejsarinna och en president i Förenta Staterna. I Frankrike fylldes gapet mellan dessa två vågor politiska mord med attentat mot upprätthållarna av den härskande ordningen i en mer allmän betydelse. Den här gången var offren arbetsköpare som gett arbetare sparken, en rik doktor, en präst spekulant-hajar på Parisbörsen. Bourgeoisien blev mer än bara lite oroad när de anarkistiska "handlingspropagandisterna" började använda dynamit; 1892 rapporterades över ettusen explosioner i Europa. I Paris exploderade bomber i deputeradekammaren, En polisstation, en armékasern, ett bourgeoisiekafé, en domares hus och den allmänne åklagarens residens.

Det var vanliga arbetare snarare än "professionella" aktivister som utförde dessa propagandahandlingar, om än sådana desperata åtgärder vanemässigt hyllades i den anarkistiska pressens spalter. Det tidiga 1890-talets

”terrorister” var huvudsakligen fattiga arbetarklassmän – en möbelsnickare, en färgare, en skomakare, t ex – oförmögna att få något arbete, ofta med familj att försörja, bittra över orättvisorna de hade drabbats av och sympatiska till anarkismen. Detta var en aspekt av den värld i vilken de flesta av illegalisterna föddes i; Bonnot var i mitten av tonåren då de spektakulära bombningarna ägde rum som orsakade en panik bland bourgeoisie som inte skulle upprepas förrän han själv blev Frankrikes ”Fiende Nummer Ett”.

Då anarkisternas åtrå till statens avskaffande översattes till ett omedelbart, praktiskt plan genom individuella mord och bombningar, så reducerades ”Expropriandet av expropriatorerna” till individuellt ”återtagande” av bourgeoisieegendom. Detta var teorin om la reprise individuelle, vars mest firade praktiker var Clément Duval och Marius Jacob; den ökände Ravachol, som gick till giljotinen 1894 sjungande på den skandalösa antiklerikala sången Péré Duchesne, var mer känd för sina bombningar än för sina inbrott.

Clément Duval, två gånger sårad i det fransk-preussiska kriget år 1870, tillbringade fyra av de kommande tio åren på sjukhus och bedömdes kroniskt oduglig till sitt yrke som järnarbetare. An satt inspärrad i ett år efter att ha åkt dit för att ha stulit åttio franc av sin arbetsköpare för att köpa desperat behövd mat och medicin till sin familj. Vid sin frigivning anslöt han sig till de förhårdade arbetarklassanarkisterna i ”Batignolles Panter” och inledde ett kort liv av brott. I oktober 1886 satte han eld på en rik societetsparisares residens efter att först ha plundrat det på femtontusen franc, men han greps två veckor senare, trots att han sårade en polisman under gripandet. I domstolen vägrade domaren honom att läsa upp sitt skrivna försvar, så han skickade det till Révolte; ”Stöld existerar endast genom människans utsugning av människan, d v s genom existensen av alla dem som parasitärt lever på den produktiva klassen... när Samhället förvägrar en rätten att existera, måste man ta den... polismannen arresterade mig i Lagens namn, jag högg honom i Frihetens namn”. Dödsdomen omvandlades senare till livstids straffarbete på Djävulsön, Franska Guyana.¹

Ifall Duval arbetade ensam var de kommande betydande anarkistiska inbrottstjuvarna ledare för gäng som växte sig allt större tills en formlig inbrottstjuvsfederation organiserades av Marius Jacob. Vittorio Pini, en anarkistisk skomakare på rymmen från de italienska myndigheterna, inledde en serie inbrott som gav över en halv miljon franc. De stal nästan uteslutande för att stödja kamrater i knipa eller fångar och för att finansiera den anarkistiska pressen i Frankrike och Italien.

Ortiz tycks ha lagt av med anarkistisk politik för att inleda en karriär som professionell inbrottstjuv, i ett gäng med tio andra. Även han donerade medel till saken, men inte så strikt som Pini hade gjort. Han och hans män var de enda som dömdes vid den beryktade ”Rättegången mot de Trettio” år 1894; de nitton anarkistiska propagandisterna gick fria.

Alexandre Marius Jacob stod verkligen i en klass för sig. Som trettonåring jobbade han på en piratskuta i Indiska Oceanen. Som sextonåring var han en känd anarkist i fängelse för bombtillverkning. Som sjuttonåring utförde han en anmärkningsvärd kupp mot en juvelerare genom att uppträda som polisman. Och vid tjuugo års ålder gjorde han framgångsrika inbrott i kyrkor, aristokratiska residens och bourgeoisievillor längs hela franska sydkusten. År 1900, tjuogoett år gammal, rymde han från fängelse efter att ha spelat vansinnig och gömde sig i Sète. Här kom han fram till att alla hans tidigare kriminella ansträngningar varit amatöristiska och bestämde sig för att sätta ihop en propert organiserad anarkistliga för att finansiera både rörelsen och dem själva; de antog namnet Les Travailleurs de la Nuit (Nattens Arbetare).

Uniformer skaffades i förklädnadssyfte och efterforskningar gjordes i teknik att bryta upp kassaskåp och de korrekta specialverktygen införskaffades. En lista på potentiella mål gjordes upp från ”Vem Är Vem”-liknande böcker som satte ut namn och adress på de rika. Sedan började de arbeta. De hade ingen särskild bas, deras operationsområde var hela Frankrike; några av deras mer lukrativa inbrott var mot katedralen i Tours, en amiralsvilla i Cherbourg, en domares hus vid Le Mans och en juvelfabrik på rue Quincampoix, Paris. Jacob rekade på Notre Damekatedralen, Bayeauxgobelängernas hemvist, men bestämde sig för att stryka den från listan. Han lämnade lappar undertecknade ”Attila” som fördömde ägarna för deras överdrivna rikedom och satte då och då eld på residens som han plundrat. Då gruppen expanderade från sina ursprungligen dussinet

¹ Han rymde med ett halvdussin andra år 1901 och tog sig till New York, där han åter anslöt sig till anarkiströrelsen och så småningom dog vid den höga åldern 85. Hans biografi, värdig en engelsk översättning, finns tyvärr bara på italienska.

medlemmar bildade några kamrater egna autonoma ligor, så att en sorts federation bildades som involverade uppemot hundra medlemmar, men den blev allt mindre anarkistisk.

Jacob undkom gripande i Orleans genom att skjuta en polis, men de hann ikapp honom igen vid Abbéville. Han fördes till häkte efter en kort skottväxling som lämnade en polisman död och en annan sårad. Under press tjallade en man på hela gänget, så detaljerat att utredningen tog två år att avsluta och åtalet uppgick till etthundrasextioen sidor. På Amiens Assizesdomstol år 1905 var han anklagad för inte mindre än hundrafemtiosex inbrott; utanför omringade en infanteribataljon domstolen och en del jurymedlemmar dök av rädsla för anarkistrepresallier inte upp. Han dömdes till livstids straffarbete och skickades till Djävulsön, där fängelsedirektören stämplade honom som den farligaste fången någonsin.²

Alla dessa ledande anarkistiska inbrottstjuvar donerade summor till saken och försvarade sina aktioner med att säga att de hade en "rätt" att stjäla; det var inte en fråga om vinst eller profit, utan om princip. Den "naturliga rätten" till en fri tillvaro nekades arbetare genom bourgeoisiens ägandemonopol på produktionsmedlen; medan arbetarna fortsatte att skapa rikedom fortsatte bourgeoisien att tillskansa sig denna rikedom, ett sakernas tillstånd som ytterst upprätthölls endast genom våld, fast lagligt. Det var den omoraliske borgaren som var den verkliga tjuven, både i historien och i samtiden; det anarkistiska "återtagandet" var "överlägset moraliskt", det var en del av en rättmätig ersättning för rikedom stulen från arbetarklassen, utfört med moralisk övertygelse och gott uppsåt för att främja "Saken". Som La Révolte kommenterade: "Pini uppförde sig aldrig som en yrkestjuv. Han var en man med mycket få behov, levde enkelt, fattigt rentav, i strävsamhet; att Pini stal för propagandasyften har förnekats av ingen".

Anarkistiska argument till stöd för La reprise individuelle hade en lång historia. L'Action Révolutionnaire bad sina läsare att stjäla från pantbanker, bureaux de change och postkontor, och från bankirer, advokater, judar (!) och rentiers³ för att finansiera tidningen. Ca Ira föreslog sina läsare att visa ett exempel genom att ägna sig direkt åt att befria de rika från deras förmögenheter. Le Libéraire tyckte att tjuven, bedragaren och falskmyntaren, i permanent revolt mot sakernas rådande tillstånd, "var de enda som var medvetna om sin sociala roll". 1905 skrev en samtida om Père Peinard, den grovkornigaste av anarkisttidningarna och den med största arbetarklassläsekrets: "Utan att uppvisa någon filosofi (vilket inte betyder att den inte hade någon) spelade den öppet på proletariats aptit, fördomar och inrotade hat. Utan reservation eller förklädning uppmanade den till stöld, falskmynteri, skatte- och hyresvägran, mord och mordbrand. Den rådde till omedelbart mord på deputerade, senatorer, domare, präster och arméofficerare. Den rådde arbetslösa arbetare att ta mat åt sig själva och sina familjer varhelst de fann den, att ta för sig av skorna i skobutiker när vårregnen blötte deras fötter och överrockar i klädbutiker när vinterblåsten bet i dem. Den uppmanade anställda arbetare att skaffa sina tyranniska arbetsköpare ur vägen och tillskansa sig deras fabriker; lantarbetare och vingårdsarbetare att ta farmarna och vingårdarna i besittning och göra jordherrarna och vingårdsägarna till gödningsmedel; gruvarbetare att beslagta gruvor och erbjuda hackor till aktieägare ifall de visade villighet att arbeta som sina bröder, annars dumpa dem i obrukbara schakt; inkallade att emigrera hellre än att göra militärtjänst och soldater att desertera eller skjuta sina officerare. Den glorifierade tjuvjägare och andra medvetna lagbrytare. Den berättade om gamla tiders stråtrövare och laglösa och uppmanade sina samtida att följa deras exempel."

Vid sidan av detta lysande exempel på proletär propaganda kom de anarkistiska teoretikernas mer "intellektuella" grepp. Elisée Reclus lade fram det logiska argumentet för la reprise individuelle:

"Arbetargemenskapen, har den rätten att ta tillbaka alla sitt arbetes produkter? Ja, tusen gånger ja. Detta återtagande är revolutionen, utan vilken allt ännu är ogjort.

"En grupp arbetare, har de rätten till ett delvis återtagande av den kollektiva produkten? Utan tvekan. När revolutionen inte kan göras i sin fullständighet måste den göras åtminstone så gott den har förmåga till.

"Den isolerade individen, har han rätten till ett personligt återtagande av sin del av den kollektiva egendomen? Hur kan det betvivlas? Då den kollektiva egendomen har tagits av ett fåtal, varför skulle inte delar av den tas tillbaka då inte hela kan det? Han har den absoluta rätten att ta den – att stjäla, som det heter på jargong. Det skulle vara bra angående detta att den nya moralen visar sig, att den finns i tanke och vana."

² Han försökte rymma sjutton gånger och tillbringade fem år i isolering, varav två hela år i kedjor. Benådad 1928 återvände han till Frankrike där han till sist tog sitt eget liv. Ännu finns det ingen biografi på engelska om Jacobs extraordinära liv.

³ Rentier. En person som lever på ränteinkomster.

Män av "höga principer och exemplariska liv" som Elisée Reclus och Sébastien Faure lät sig ryckas med så av sin övertygelse om egendomens omoraliskhet att de var beredda att ursäktat praktiskt taget varenda sorts stöld på rent teoretiska grunder, men de abstrakta teoretiska argument som lades fram av dessa intellektuella hade ingen koppling till deras dagliga praktik.

Icke desto mindre åtalades Faure, Grave, Pouget och Paul Reclus och andra på Rättegången mot de Trettio år 1894 tillsammans med Ortizligan för kriminell sammansvärjning. Propagandisterna gick fria och inbrottstjuvarna åkte i fängelse, men åtminstone för Jean Grave var det en hälsokur och han bestämde sig för att hädanefter inte spela någon roll i framläggandet av teorier om stöldens giltighet. Den tidning han startade året efter som hette *Temps Nouveaux* var nyktert skriven och fick en vid publik i "fashionabla" kretsar som sympatiserade med anarkismen. Grave såg i brott en korruption som skulle göra människorna olämpliga för ett fritt samhälles höga ideal. Han invände i synnerhet mot den sorts professionella skurk som istället för att vara ett hot mot systemet var spegelbilden av polismannen, erkände samma sociala konventioner, med liknande tänkande och instinkter, respektfulla mot auktoritet. Men "ifall stöldhandlingen till sitt väsen ska bli anfallande eller en protest mot den defekta samhällsorganisationen måste den utföras öppet, utan någon undanflykt". Grave förekom den helt uppenbara invändningen: "'Men', genmäler försvararna av stölden, 'den individ som agerar öppet berövar sig därmed möjligheten att fortsätta. Han kommer därmed att förlora sin frihet eftersom han omedelbart kommer att bli arresterad, åtalad och dömd'.

"Givetvis, men ifall den individ som stjälar i namn av rätten till revolt hemfaller åt list, gör han ingenting mer eller mindre än första bästa tjuv som stjälar för att leva utan att generera sig med teorier."

Faktiskt skulle en ny generation anarkister, sporrade av Max Stirners "individualistiska" idéer, ta som sin utgångspunkt just vad Jean Grave invände mot, att rebellen som stal i hemlighet inte var något annat än en vanlig tjuv. Den utvecklade teorin om "illegalism" hade ingen moralisk grund, erkände bara "makt" som realitet istället för en teori om "rätt". Illegala handlingar skulle utföras helt enkelt för att tillfredsställa ens begär, inte för något högre hedrande av något yttre "ideal". Illegalisterna skulle komma att göra en teori om stöld utan att generera sig om teoretiska rättfärdiganden.

Det Anarkistiska Biblioteket

Richard Parry
Från illegalitet till illegalism

Mottogs den 15 december från <http://sovversiva.wordpress.com/2009/06/27/fran-illegalitet-till-illegalism/>
Översatt från "The Bonnot Gang", Rebel Press

sv.anarchistlibraries.net